

İsrail'in Filistinli Vatandaşlarına Yönelik Ayrımcı Yasaları

İNSAMER, 28.10.2022

Hümeyra KANBUR

<https://www.insamer.com/tr/israilin-filistinli-vatandaslarina-yonelik-ayrimci-yasaları.html>

İsrail parlamentosu Knesset tarafından kabul edilen İsrail Ulus Devlet Yasası ve daha birçok yasanın Filistinlileri ikinci sınıf vatandaş konumuna ittiği ve İsrail'in demokratik bir devlet değil etnokrasi olmayı tercih ettiği anlaşılmaktadır.

Giriş

İşgal devleti İsrail'de yaşayan ve İsrail kimliğine sahip olan Filistinlilerin sayısı 21. yüzyıl itibarıyla göz ardı edilemeyecek kadar artmıştır. Ancak buna rağmen resmî ve sivil hayatta yaşadıkları sorunlar yeterince gündeme gelmemektedir. Bunun sebebi ise İsrail'de azınlık olan bu grubun etnik, kültürel, millî, coğrafi ve hatta siyasi sınırlardan yoksun ve tanımlanması zor bir grup olmasıdır. Siyonizm ve İsrail'in etnik üstünlük arzusunun nasıl bir güncel fiili gerçekliği beraberinde getirdiğini ortaya çıkarmak için bu “azınlık” grubunun incelenmesi önemlidir. Bu grubun İsrail devleti içerisindeki varlığı ve kendi içindeki çeşitliliğinin yol açtığı çok kültürlülük ve bir arada yaşama deneyimleri de ayrıca araştırmaya değer bir konudur. Her vatandaş gibi İsrail vatandaşı Filistinliler de mensubu oldukları devlet tarafından yasalarla korunma ve benzeri diğer vatandaşlık haklarına sahiptir. Fakat onlar Yahudilerle eşit haklara sahip gibi görünseler de İsrail devletinin kurulduğu andan itibaren ikinci sınıf vatandaş muamelesi görmüşler, toplumsal hayattan dışlanmışlar ve âdeta gettolaştırılmışlardır. Bu ayrımcılık yasalarla da doğrudan veya dolaylı olarak desteklenmiştir. Bu yazıda İsrail vatandaşı Filistinlilere uygulanan ayrımcılık İsrail yasaları üzerinden incelenecektir. Yazılı bir anayasası bulunmayan işgal devletinin siyasi sistemi, kurumları ve bu kurumlarla ilgili konular, diğer bir adı “Temel Yasa” olan özel yasalarla düzenlenmiştir. İsrail Parlamentosu Knesset'teki temsil oranları çok düşük olan İsrail vatandaşı Filistinliler, çıkarılan yasalarda da etkili olamamaktadırlar. Bu da Yahudi çoğunluğun Filistinli vatandaşlara yönelik ayrımcı yasalarının önünü açmaktadır. Arap Azınlık Hakları Hukuk Merkezi (ADALAH), İsrail'in Filistinli vatandaşlarına yönelik ulusal aidiyetleri temelinde doğrudan veya dolaylı olarak ayrımcılık yapan 65'ten fazla yasa olduğunu tespit ederek “Ayrımcı Yasalar Veritabanı” başlığı altında bu yasaların bir listesini derlemiştir. Bu yasalardaki ayrımcılık ya açıktır ya da daha sık görüldüğü şekliyle yasalar görünüşte tarafsızdır ve bunların uygulanması Filistinliler üzerinde ciddi

olumsuzluklara yol açmaktadır. Bu yasalar, Filistinlilerin vatandaşlık haklarından siyasi katılım haklarına, toprak ve barınma haklarına, kültürel haklarına, eğitim ve dil haklarına, dinî haklarına ve gözaltı sırasındaki yasal süreç haklarına kadar yaşamın her alanındaki haklarını sınırlandırmaktadır. İsrail devleti bazı yasalarla dindar olmayan Yahudiler ve Filistinli mülteciler gibi diğer gruplara karşı da ayrımcılık yapmaktadır.

Bu çalışmada İsrail vatandaşı Filistinlilerin İsrail'deki mevcut durumlarına değinilerek ADALAH'ın derlediği 65 ayrımcı yasanın bir kısmı; sivil ve politik haklar, ekonomik, sosyal ve kültürel haklar, imar planlama ve inşaat hakları başlıkları altında incelenecektir.

İsrail Vatandaşı Filistinliler ve Mevcut Durumları

İsrail vatandaşı Filistinlileri tanımlamak için farklı kavramlar kullanılmaktadır. Bazı kesimler İsrail'in Filistinli vatandaşları için "İsrailli Arap" ifadesini kullansa da Filistinlilerin çoğu İsrail'in kuruluş yılına atıfta bulunarak kendilerine "48 Filistinlileri" demektedir. İsrailliler için 1948 yılı bağımsızlıklarını kazandıkları yıldır ancak Filistinliler için bu yıl Nekbe'nin yani "Büyük Felaket"in başlangıcıdır. 750.000'den fazla Filistinli, 1948 Savaşı öncesinde ve sonrasında evlerinden sürülmüş veya kaçmak zorunda kalmıştır. Bu sürgünler ve savaş sonucunda İsrail'de kalabilen yaklaşık 100.000 Filistinliye İsrail kimliği verilmiştir. İsrail vatandaşı Filistinliler 2020 yılı sonunda yaklaşık 9 milyon olan İsrail nüfusunun %17'sini oluşturmaktadır. Bu da İsrail nüfusu içerisinde yaklaşık 1,5 milyon Filistinlinin yaşadığı anlamına gelmektedir. İsrail vatandaşı Filistinliler bugün İsrail olarak tanımlanan topraklar içerisinde altı bölgede yaşamaktadır: Kuzey İsrail (Nasıra, Celile), Vadi Ara, Müselles, Arapların ve Yahudilerin birlikte yaşadığı şehirler (Akka, Hayfa, Yafa, Ramle, Lud), Necef Çölü ve Kudüs koridoru (Batı Kudüs dâhil). Diğer Filistin asıllı İsrail vatandaşları da ülke genelinde çeşitli yerlerde yaşamaktadır. Kuzey İsrail'deki ve karma şehirlerdeki Filistin nüfusu Müslümanlar, Hristiyanlar ve Dürzilerden oluşurken, Müselles ve Necef Çölü'nde yaşayan Filistinliler büyük oranda Müslüman'dır. Filistin yerleşimlerinin çoğunluğu küçük ila orta büyüklüktedir. İsrail Merkezî İstatistik Bürosu'na göre, Filistin yerleşim yerlerinin neredeyse tamamı (%95) İsrail'in en düşük sosyoekonomik bölgeleridir. Kovid-19 pandemisinden önce - 2018 yılında- yoksulluk sınırı altındaki Filistinli ailelerin oranı %45 iken aynı oran Yahudiler arasında %13 ile oldukça düşüktür. Yahudiler ve Filistinliler arasındaki belirgin gelir farkının sebebi, Filistinlilerin istihdam edildiği sektörlerin düşük ücret ödenen ve yüksek vasıflı iş gücü gerektirmeyen nispeten sınırlı çalışma alanları olmasıdır. Filistinli erkekler ağırlıklı olarak inşaat, imalat, perakende ve toptan ticaret, konaklama ve ulaşım sektörlerinde istihdam edilmektedir. Filistinlilerin neredeyse yarısını istihdam eden bu sektörlerdeki maaşlar ulusal

ortalamanın altındadır. Çok küçük bir kesim (özellikle Yahudilerle karşılaştırıldığında) finansal, bilimsel ve teknik hizmetlerde ve kamu yönetiminde çalışmaktadır. Maaşların ulusal ortalamanın üzerinde olduğu bu hizmetlerde bile Filistinliler daha az ücret almaktadır. Filistinli kadınlar için de durum farklı değildir. Pandemiyle beraber zaten düşük gelirli olan aileler yeni sorunlarla baş etmek durumunda kalmıştır. İş bulmak daha da zorlaşmış ve birçok aile işsizlik ve finansal krizlerle mücadele eder hâle gelmiştir.

Filistinlilerin sosyoekonomik pozisyonlarıyla ilgili mevcut durumun temelleri İsrail devletinin ilan edildiği ilk yıllara dayanmaktadır. Hızla büyüyen endüstrileşmiş İsrail ekonomisi ve kapitalist toplumun modern vergilendirme politikası, devletin ilk 20 yılında Filistin toplumunda sosyologların “yarı-proleterleşme” olarak adlandırdıkları emekçileştirme sürecini tetiklemiştir. İsrail ekonomisi büyürken 1948’den sonra ülkede kalan Filistinlilere herhangi bir rol verilmemiş ve mevcut sistemden faydalanmaları sağlanmamış; buna karşın Yahudi sektöründe devasa yatırımlar yapılmıştır. Filistinlilerin bu gelişmelerden pay alması 1966’ya kadar devam eden askerî yönetim rejimi tarafından engellenmiştir. Filistinliler devletin ilk yıllarından itibaren hükümetin yatırım politikaları doğrultusunda ve askerî yönetim tarafından vasıfsız iş piyasasına yönlendirilmiş; çoğunlukla ücreti ve statüsü düşük, kadro garantisi olmayan inşaat ve hizmet sektörlerinde ve Yahudi tarım arazilerinde çalıştırılmıştır. Ayrıca kapitalist sistemin getirdiği çeşitlilik de İsrail pazarlarına yansımamıştır; çünkü İsrail’in yüksek zümreleri Filistinli köylünün mahsulünü pazara çıkarmasına dahi müsaade etmemiş, bu alanda da Yahudiler desteklenmiştir. Bu durum hatırı sayılır orandaki Filistinli çiftçiyi Yahudi şehirlerinde çoğunlukla vasıfsız işlerde gündelik işçi olarak çalışmaya zorlamıştır. Filistinliler hane halkı tüketimi için toprağı işlemeye devam etmişler ancak geçmişte olduğu gibi artık topraktan geçimlerini sağlayamamışlardır. İsrail devleti içerisindeki 70 yıllık tarihleri boyunca birçok haksızlığa maruz kalan İsrail vatandaşı Filistinlilerin bu haksızlıklarla mücadele şekilleri farklılık göstermektedir; kimileri aktivizm yaparak haklarını savunurken kimileri de diğer İsrail vatandaşları ile eşit haklara sahip olabilmek için siyasi mücadele vermektedir. İsrail vatandaşı Filistinlilerin siyasi tutumları dört ana akıma ayrılmaktadır: İsraili Araplar (merkez), komünistler, milliyetçiler, İslamcılar. İsraili Araplar, Arapların azınlık olduğunu kabul eder ve “Filistinli Arap azınlık” olarak tanınmak gibi bir talepte bulunmazlar. Yahudi partilerle koalisyon ve entegrasyona gidebilirler. Söz konusu partiler esas itibarıyla İsrail siyasetinin sağ ve sol kanatlarında yer alan Siyonist partilerdir. Diğer üç akım ise son seçime kadar seçimlere Birleşik/Ortak Liste koalisyonu altında katılmıştır. Ra’am (İslamcı) Partisi’nin koalisyondan ayrılmasıyla geride sosyalist/komünist ve milliyetçi kanat kalmıştır. Komünist-Marksist

ideolojiye bağılı grup, iki milletli bir sistemi çözüm olarak görmektedir. Devletin Yahudi karakterine vurguyu kabul etmemekte, demokratik -seküler- bir yapı yaratma stratejisi gütmekte ve İsrail vatandaşı Filistinlilerin “Filistinli” kimliğine vurgu yapmaktadır. Bu sol akımı temsil eden parti Hadaş Partisi’dir. Milliyetçiler ise ideolojik temellerini Arap milliyetçi hareketinden ve Filistin millî hareketinden almaktadır. Statükoyu kabul etmemekte ve Filistinliler için özerklik talep etmektedirler. Balad ve Ta’al partileri milliyetçileri temsil eden Arap partileridir. İslamcı akım ise, Knesset’te Ra’am tarafından temsil edilmektedir ve İslami değerler sistemi üzerine kuruludur. Mart 2021’de yapılan İsrail seçimlerinde dört milletvekili çıkaran Ra’am, kurulan koalisyonun sekiz ortağından biri olmuştur. Ra’am Partisi, İsrail’de koalisyon hükümetine dâhil olan ilk Arap partisi olsa da kendilerine herhangi bir bakanlık verilmemiştir.İsrail vatandaşı Filistinliler arasında siyasi ve yerel örgütlenmeler, özellikle sıkıyönetim kalktıktan sonra çeşitlenmiştir. Önceleri Siyonist ve komünist Yahudi partilerde siyasete katılan Filistinliler zaman içerisinde kendi örgütlenmelerini gerçekleştirmişlerdir. İsrail yasaları her ne kadar Filistinli partilerin seçimlere ve siyasete katılımını zorlaştırsa da kurulan partilerin İsrail siyasetinde önemi gün geçtikçe artmaktadır. Filistinliler İsrail vatandaşı olduklarından beri seçme ve seçilme hakkına sahiptir. Seçimlere katılım oranları değişse de son 20 yılda sürekli bir düşüş gözlemlenmektedir.

İsrail Vatandaşı Filistinlilerin Haklarına Yasal Müdahale

1948’den itibaren İsrail sınırları içerisinde kalan Filistinliler, Arap nüfusu baskı altında tutmaya yönelik Siyonist devlet politikası bağlamında yasal düzenleme süreçleriyle karşı karşıya kalmıştır. Filistinlilere yönelik ayrımcı-dışlayıcı uygulamaların somut temelleri Ekim 1948’de manda dönemindeki olağanüstü hâl mevzuatına referansla yürürlüğe konulan askerî yönetimin yasal araçlarıyla atılmıştır. Filistinliler sokağa çıkma yasağı, toplanma yasağı, ülke içerisinde sürgün edilme ve mal varlıklarına el konulması gibi insan haklarına aykırı pek çok uygulamaya maruz bırakılmıştır. Söz konusu olağanüstü hâl mevzuatı 1966 yılına kadar yürürlükte kalmıştır. Bu süreç ve sonrasında Filistinlilerin sivil ve politik, ekonomik, sosyal ve kültürel, inşaat ve imar planlama hakları suistimal edilmiştir.

Sivil ve Politik Haklar ve İhlali

Sivil ve politik haklar denildiğinde ilk olarak ele alınması gereken konu İsrail vatandaşı Filistinlilerin vatandaşlık haklarıdır. 1949 yılında Filistinliler, ülkenin yerli halkı olmalarından kaynaklanan doğal hakları temelinde, Yahudilerle eşit vatandaşlık hakkı talep etmişlerdir. Ancak Siyonist devlet, Yahudi ve Yahudi olmayan vatandaşları arasında ayırım yaparak “İsrail

ulusu yoktur” ilkesini benimsemiştir. Devletin ilk yıllarında İsrail’in vatandaşlık ilkelerini belirleyen bazı yasalar çıkarılmıştır. “Geri Dönüş Yasası”, “Vatandaşlık Yasası”, “Vatandaşlık ve İsrail’e Giriş Yasası” bu çizgide çıkarılan yasalardır.

Geri Dönüş Yasası: 1950 yılında çıkarılmıştır. İsrail’e yerleşen tüm Yahudilere doğrudan vatandaşlık vermektedir. İsrail’in Yahudi vatandaşlarının eşlerine de Yahudi olmasalar dahi vatandaşlık hakkı tanımaktadır. Yahudiler için İsrail vatandaşı olmanın zamansal sınırlaması yokken Filistinlilerin vatandaşlık statüsü manda yönetiminin Kasım 1948’de yaptığı nüfus sayımına dayandırılmaktadır. Sadece bu nüfus sayımına dâhil olan Filistinliler İsrail vatandaşı sayılmaktadır. Savaş ve sürgünler sebebiyle evlerini terk etmiş olan Filistinlilerin İsrail içinde kalan evlerine geri dönmelerine dahi müsaade edilmemektedir.

Vatandaşlık Yasası ve İsrail’e Giriş Yasası: 1952 yılında çıkarılan bu iki yasayla 1948’den önce Filistin’de yaşayan Filistinli mültecilerin geri dönüş hakları ellerinden alınmıştır; Yahudilere ise İsrail vatandaşlığına kabul edilirken ayrıcalık tanınmıştır. 1953’te son hâlini alan İsrail Vatandaşlık Yasası’nın 6. maddesinde, vatandaşlığa kabul sürecinin ayrıntıları düzenlenmiştir. Vatandaşlığa kabulün en önemli şartı, Yahudi devletine bağlılık yemini etmektir. Ayrıca vatandaşlık için başvuran adayın makul seviyede İbranice bilmesi de gerekmektedir. Bu şart İsrail’e yeni göçen Yahudiler için geçerli değildir.

Vatandaşlık Yasası Değişiklik Teklifi-Yurttaşlık Beyannamesi Yasası: 2009 tarihli bu değişiklikle daha önce sadece devlete sadakat yemini olarak düzenlenen vatandaşlığa kabul maddesi yerine, vatandaş olarak başvuran her adaya devletin Yahudi, Siyonist ve demokratik karakteriyle sembol ve değerlerine bağlılığını deklare etmesi koşulu getirilmiştir. Bu düzenleme Yahudi olmayan her toplumsal kimliği inkâr etmekte ve tedrici bir şekilde farklı toplumsal kimlikleri dışlamaktadır.

Vatandaşlık ve İsrail’e Giriş Yasası: İlk olarak 2003 yılında kabul edilen yasayla İsrail vatandaşı bir Filistinliyle evlenmiş olsa dahi işgal altındaki Batı Şeria’dan bir Filistinliye oturma izni ve vatandaşlık hakkı verilmesi yasaklanmış ve ailenin birleşmesi yasalarla engellenmiştir. Yasa sözde “geçici yasa” statüsündedir.

İsrail hükümetleri Filistinlileri siyasi olarak sınırlandırmak için de birçok yasal araca başvurmuştur. Temel yasalardan biri olan “Knesset Yasası” bu hususta özellikle öne çıkmaktadır. Güvenlik bahanesiyle sürekli güncellenen yasa, Filistinlilerin siyasi katılımını zorlaştırmaktadır. Bu bağlamda Filistinlilerin oy kullanmalarında son yıllarda belirgin bir düşüş gözlemlenmektedir. Bunun en temel sebebi ise, Filistinlilerin sistemin hiçbir zaman tam olarak

içinde olamayacakları hususunda artan farkındalıklarıdır. Filistinlilerin politik hakları başta olmak üzere sivil haklarını da kısıtlayan yasalar aşağıda tek tek incelenmiştir.

Temel Yasa (Knesset): İlk defa 1958 yılında yürürlüğe giren yasaya 1985'te 7A maddesi eklenmiştir: “Eğer aday bir parti listesinin amaçları ve eylemleri, ima ya da açıklama yoluyla şunları içeriyorsa o parti seçimlere katılamaz: İsrail'in Yahudi halkının devleti olarak varlığına muhalefet ve devletin demokratik karakterine muhalefet.” Bu yasa İsrail'in sadece Yahudilerin devleti olduğunu ve apartheid rejimiyle yönetildiğini kanıtlar niteliktedir. Yasaya 2002 ve 2008 yıllarında yeni maddeler eklenmiştir. Maddelerden birinde düşman bir devlet veya bir terör örgütü tarafından İsrail devletine karşı silahlı mücadeleye aday partinin desteği yasaklanmıştır. Bu madde 2. İntifada sonrasında çıkarılmıştır. Böylece İsrail vatandaşı Filistinlilerin işgal altındaki topraklardaki haklarını savunmasının önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca aday parti temsilcilerinin İsrail'in sözde düşman kabul ettiği devletleri (Lübnan, Suriye, Irak, İran vd.) ziyaretleri, İçişleri Bakanlığı'ndan alınacak izne bağlanmıştır. Yasa, Knesset'in Arap üyelerini bu “düşman devletlere” seyahat etmekten caydırmak için çıkarılmıştır. Böylece İsrail vatandaşı Filistinlilerin, Filistin halkının geleceği hakkında Arap ülkeleriyle ittifak kurma ihtimali engellenmiştir.

Hukuk Yasası'nın Temelleri: “Mahkeme, karar verilmesini gerektiren hukuki bir soru ile karşı karşıya kaldığında, tüzükte veya içtihatla veya kıyas yoluyla bu soruya bir cevap bulamazsa, İsrail mirasının özgürlük, adalet, eşitlik ve barış ilkeleri ışığında (Yahudi Hukuku: Halakha) karar verecektir.” 1980 yılında çıkan bu yasa, Yahudi hukukunu ön plana çıkararak Filistinli topluluğu yok saymıştır.

Temel Yasa (Hükümet): 1948 yılındaki olağanüstü hâl yasalarından türetilmiş ve 1992'de yürürlüğe girmiştir. Bu yasa olağanüstü hâl ilan etme yetkisini Knesset'e ve bazı durumlarda hükümete vermiştir. Ayrıca başbakana devlet güvenliğinin çıkarları doğrultusunda acil durum düzenlemeleri yapma yetkisi tanımıştır. Yasa ile 1948'de Knesset tarafından ilan edilen ve o zamandan bu yana sürekli olarak uzatılan olağanüstü hâl kapsamında uygulanabilirliği olan onlarca kanun ve emir çıkarılmıştır. Bunlardan en kritik olanları şunlardır:

1948 Terörizmin Önlenmesi Yönetmeliği: “Terör örgütüne üye olmak” ve “terör örgütünü desteklemek” de dâhil olmak üzere bir dizi cezai suç içermektedir. Yönetmelik, terörizmin geniş bir tanımını yapmakta ve genellikle İsrail işgaline şiddetle karşı çıkan Filistinli siyasi liderlere karşı kullanılmaktadır. İşgal altındaki Filistin topraklarındaki hemen hemen tüm Filistin siyasi partileri İsrail tarafından “terörist örgütler” olarak tanımlanmaktadır.

1979 Olağanüstü Hâl (Gözaltı) Yasası: Devlete, kişileri süresiz olarak uzatılabilen altı aylık sürelerle idari gözaltında tutma yetkisi vermektedir.

Artan Denetim ve Seçim Eşiğinin Yükseltilmesi - Temel Yasada Değişiklik Yapılmasına Dair Yasa Tasarısı (Hükümet): Mart 2014'te yürürlüğe giren bu değişiklik, siyasi partilerin Knesset'te sandalye alabilmeleri için gereken oy barajını %2'den %3,25'e yükseltmiştir. Barajı yükseltmeye yönelik değişiklik, özellikle İsrail'deki Filistinli Arap azınlığın parlamentoda temsilini diğer vatandaş gruplarına kıyasla bir hayli azaltmaktadır. Artan baraj, Arap partilerinin siyasi ve ideolojik inançlarının geniş bir yelpazesini temsil eden çoklu parti listelerinde seçimlere katılmasını engellemektedir.

Durdurma ve Arama Yasası, 5 No.lu Değişiklik: 2016'da yürürlüğe giren yasa, polisin bireyleri durdurma ve üstlerini arama yetkilerini genişletmiştir. Daha önceden yasa, polise kişi veya kişileri yalnızca suç faaliyetinde kullanılması amaçlanan gizli bir silah veya başka bir nesne taşıdığına dair makul bir şüphenin olduğu durumlarda durdurup üst araması yapma yetkisi verirken yapılan değişiklikle söz konusu yasa, polisin şiddet içeren bir eylemde bulunmak üzere olduğuna dair "makul" bir şüphe duyması durumunda kişileri durdurmasına ve arama yapmasına izin vermektedir. Yasanın yeni bağlamı, polisin yetkilerini ayrımcı bir şekilde kullanarak Filistinliler üzerinde keyfi aramalar yapmasına olanak sağlamaktadır.

Yabancı Devlet Finansman Yasası -Yabancı Devletten Alınan Desteğin İlan Edilmesi: 2011'de yürürlüğe giren yasa STK'lara, yabancı devletlerden veya kamu tarafından finanse edilen yabancı bağışçılardan alınan herhangi bir fonla ilgili, fon verenlere yapılan sözlü veya yazılı taahhütler hakkında bilgiler de dâhil olmak üzere, üç ayda bir rapor sunmalarını ve yayımlamalarını zorunlu hâle getirmiştir. Yasanın açıklanan amacı şeffaflık olsa da İsrail yasalarına göre İsrail'deki her STK'nın zaten bütün detaylarıyla hükümete yıllık olarak rapor vermesi gerektiğinden bu hükümler gereksizdir. Yasanın asıl amacı, daha ziyade insan haklarıyla ilgili faaliyet gösteren STK'lara zarar vermektir; zira bu tür kısıtlamalar, yabancı hükümet fonlarını caydırabilecek prosedürler içermektedir. Buna karşılık yasa, özellikle Dünya Siyonist Örgütü, İsrail için Yahudi Ajansı, Birleşik İsrail Temyizi, Yahudi Ulusal Fonu ve bunların yan kuruluşlarını söz konusu hükümlerden muaf tutmaktadır; dolayısıyla tasarı, doğası gereği ayrımcıdır.

Antiboykot Yasası -Boykot Yoluyla İsrail Devletine Zarar Verilmesinin Önlenmesi: 2011'de kabul edilen "Antiboykot Yasası", İsrail vatandaşlarının ve kuruluşlarının İsrail kurumlarına veya Batı Şeria'daki yasa dışı İsrail yerleşimlerine karşı akademik, ekonomik veya kültürel boykot yapmasını yasaklamakta; boykot çağrısında bulunanları karşı hukuk davası açılmasını

sağlamaktadır. Boykot çağrısı yapan kişilerin herhangi bir kamu ihalesine katılmasını da yasaklayan yasa ayrıca, İsrail yerleşimlerinde üretilen malzemeleri veya malları satın almayacaklarını alenen beyan eden İsrailli işletmelerin devlet destekli yardımlarının da iptal edilebileceğini belirtmektedir. Bu nedenle söz konusu yasa, ifade özgürlüğünü ciddi şekilde kısıtlamakta ve işgale karşı şiddet içermeyen siyasi muhalefeti hedef almaktadır.

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar ve İhlali

İsrail vatandaşı Filistinliler ile Yahudiler iki ayrı etnik kökenden gelen iki farklı topluluktur. Farklı dinlere mensupturlar ve farklı dilleri konuşurlar. Yahudilerin ana dili İbranice, Filistinlilerinki Arapçadır. Tarih anlatıları birbirinden farklıdır. İsrail devlet yasaları İsrail'in Yahudilerin devleti olduğunu vurgular. İşgal devletinin bu ırkçı yaklaşımı Filistinliler açısından sosyal ve kültürel hayatta çok ciddi olumsuzluklara sebep olmaktadır. Filistinliler dil, din, kültürel haklar, eğitim ve ekonomik haklar konusunda İsrail yasaları tarafından sınırlandırılmaktadır.

Arap Dilinin Statüsü: İngiliz mandası döneminde Filistin için oluşturulan yönetmeliğin 82. maddesiyle Arapça ve İbranice'nin bölgenin resmî dilleri olduğu vurgulanmış ve İsrail kurulduktan sonra da bu anlayış devam ettirilmiştir. Ancak resmî statüsüne rağmen Arapça, İsrail kamu kurumlarında görmezden gelinmektedir. Örneğin Anayasa Mahkemesi kararları çoğunlukla Filistinli vatandaşları ilgilendirmesine rağmen İbraniceden Arapçaya değil İngilizceye çevrilmektedir.

Ulus Devlet Yasası: 2018 yılında çıkarılan bu yasa İsrail devletinin resmî dili olarak sadece İbraniceyi tanımış, Arapçanın ise özel statülü bir dil olarak tanındığına hükmetmiştir. Yasada her ne kadar Arapçanın İsrail içerisinde bugüne kadar elde ettiği herhangi bir kazanıma zarar gelmeyeceği vurgulansa da devlet kurumlarında yahut bu kurumlar karşısında Arapçanın nasıl kullanılacağı konusu yasalarda belirlenmek üzere ucu açık bırakılmıştır.

Düşman ile Ticaret Yasası: 1939 yılında İngiliz manda döneminde çıkarılmış olan ve hâlâ kullanılan bu yasa ile “düşman uyruklar” ile her türlü ticaret tamamen yasaklanmıştır. Yasa, İçişleri Bakanı'na devletleri “düşman devlet” ilan etme yetkisi vermektedir. Şimdiye kadar ilan edilen “düşman devletlerin” tamamı Arap ve/veya Müslüman devletlerdir. Sonuç olarak yasa, İsrail'deki Arap Filistinlilerle daha geniş Arap ve Müslüman uluslar arasındaki kültürel ve dil ilişkisi dâhil tüm ilişkileri kısıtlamaktadır. Örneğin yasa, Lübnan ve Suriye'de yayınlanan veya basılan Arapça kitapların ithalatını yasaklamak ve Arap yazar Ala Hlehel'in prestijli edebiyat ödülü “Beyrut 39”u almak için Lübnan'a seyahat etmesini engellemek için kullanılmıştır.

Dinî haklar çerçevesinde çıkarılan yasalardan bazıları ise şunlardır:

Kanun ve Hükümet Yasası: Bu yasa ülkenin resmî tatillerini belirler, ancak bu tatillerin tümü Yahudilerin kutsal günleridir: Roş Aşana, Yom Kippur, Sukot Bayramı'nın iki günü, Fısıh Bayramı'nın iki günü ve Şavuot. Diğer tek resmî devlet tatili İsrail'in bağımsızlık günüdür. Müslümanların ya da Hristiyanların bayramlarında tatil yoktur.

Kutsal Yerlerin Korunması Yasası: 1967 yılında çıkarılan bu yasa İsrail'deki kutsal mekânların isimlerini belirlemek için Din İşleri Bakanlığı'na yetki vermektedir. Ancak bugüne kadar 135 Yahudi bölgesini kutsal alan ilan eden bakanlık, hiçbir Müslüman, Hristiyan veya Dürzi kutsal yerini kutsal alan olarak ilan etmemiştir. ADALAH, İsrail Yüksek Mahkemesi'ne 2004 yılında Din İşleri Bakanı, Başbakan ve Adalet Bakanı aleyhine bir dilekçe vererek, Din İşleri Bakanı'nın İsrail'deki Müslümanlara ait kutsal yerleri korumak için düzenlemeler yapmasını talep etmiştir. Mahkeme dilekçeyi reddetmiş ancak devlet daha sonra Müslümanların kutsal mekânlarını korumak için fon ayırmayı taahhüt etmiştir.

Yahudi Dinî Hizmetleri Yasası: 1971'de çıkarılan bu yasa Din İşleri Bakanlığı'na Yahudi kasaba, şehir ve yerleşim yerlerinde dinî konseyler kurma yetkisi vermektedir. Devlet ve yerel yönetim organları tarafından finanse edilen bu konseyler, her bölgedeki dinî kurumların, mezarlıkların ve mezarların bakımı gibi tüm dinî konularda yerel nüfusa hizmet etmektedir. Öte yandan Yahudi olmayan benzer dinî konseylerin kurulmasına izin veren bir yasa yoktur.

Eğitim ve kültürel haklar çerçevesinde çıkarılan en temel yasa ise şudur:

Devlet Eğitim Yasası: 1953 yılında yürürlüğe giren bu yasa Arap eğitim sisteminin varlığını tanımamaktadır. Arapların devam ettiği devlet okullarının müfredatı da İsrail devleti tarafından belirlenmektedir. Filistinli öğrenciler kendi kimlikleri, tarihleri ve kültürleri hakkında yeterli eğitim imkânından yoksundur. İsrail Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan ders kitaplarında seçmecî tarih anlatısı hâkimdir. Bu tarih anlatısında Filistin coğrafyasındaki Arap şehirleri ve kasabalarından bahsedilmemekte, Arapların Filistin coğrafyasıyla olan tarihî bağlarına değinilmemektedir. Müfredatın %70'i Yahudi tarihi, %30'u genel tarih üzerinedir. Filistinli öğrencilere okullarda okutulan tarih kitaplarında tarih Eski Çağ, Orta Çağ ve Modern Çağ olarak üçe ayrılmaktadır. Eski Çağ Kutsal Kitap'a dayandırılırken Orta Çağ'da hem Yahudi hem de İslam medeniyetlerine değinilmekte, Modern Çağ'da ise Siyonizm ve tarihî Filistin topraklarındaki Siyonist kolonizasyonu ve bunların faydaları işlenmektedir. İsrail'de okul çağındaki çocukların %25'ini (480.000) Filistinli çocuklar oluşturmaktadır. Yahudilerle Filistinlilerin devam ettiği okullar karşılaştırıldığında öğretmen-öğrenci oranları, bütçeler ve

sunulan programlar açısından arada büyük bir uçurum olduğu görülmektedir. İsrail vatandaşı Filistinlilere ait okullar bütçe konusunda da ayrımcılığa uğramaktadır. Eğitimde Filistin okullarına ayrılan bütçe Yahudi okullarına ayrılan bütçe ile eşit değildir. Örneğin bedevi yerleşim birimlerinin ve İsrail'in varsayılan topraklar içerisinde olduğu halde İsrail tarafından tanınmayan bedevi köylerinin bulunduğu Necef Çölü ciddi bir şekilde okul ve derslik sıkıntısı çekmektedir. Yaklaşık 70.000 nüfusa ev sahipliği yapan tanınmayan köylerin tamamında sadece 10 ilkokul vardır.

Ekonomik haklar çerçevesinde çıkarılmış yasalardan bazıları ise şunlardır:

Çocuk Aşıları ve Çocuk Ödeneği - Ekonomik Verimlilik Yasası: 2009 yılında yürürlüğe giren bu yasa ile Sağlık Bakanlığı'nın önerdiği aşıları yaptırmayan çocuklara artık "çocuk ödeneği" verilmeyeceği karara bağlanmıştır. Bu yasa esas olarak Necef'te yaşayan Arap bedevi çocukları etkilemektedir çünkü sağlık hizmetlerine erişilememesi nedeniyle aşı olamayan çocukların çoğu bu gruptan gelmektedir.

Nekbe Yasası: 2011 yılında çıkarılan bu yasa, Maliye Bakanlığı'na, İsrail'in "Yahudi ve demokratik bir devlet" olarak varlığını reddeden veya "İsrail'in Bağımsızlık Günü'nü yas günü ilan eden" faaliyetler yürüten kurumlara, devlet finansmanını veya desteğini azaltma yetkisi vermektedir. Filistinliler geleneksel olarak İsrail'in resmî "Bağımsızlık Günü'nü" ulusal yas günü kabul edip anma etkinlikleri düzenlemektedir. Filistinlilerin düşüncelerini ifade etme özgürlüklerini kısıtlayıp haklarını ihlal eden bu yasa, ayrıca kültür ve eğitim kurumlarında da ciddi sorunlara yol açmakta, ayrımcılığı daha da derinleştirmektedir. Eşitlik ilkesine ve Arap vatandaşlarının tarih ve kültürlerini koruma haklarına karşı düzenlenen bu yasa, İsrail'in Arap vatandaşlarını tarihlerinin ayrılmaz bir parçası olan Nekbe'yi anma hakkından mahrum etmektedir.

İmar Planlama ve İnşaat Hakları ve İhlalleri

İmar planlama ve inşaat hakları, Filistinlilerin Nekbe felaketi öncesi (1948) sahip oldukları mülkler ve bu mülkler üzerindeki hakları çerçevesinde şekillenmektedir. İsrail'de Filistinlilerin toprak sahibi olmasının, toprak satın almasının ya da satmasının yasalar aracılığıyla yasaklandığı bir süreç söz konusudur. Belli arazi edinimi yasaları ile Filistinlilerin mülk edinebilme hakları sınırlandırılmıştır.

Savunma Yönetmeliği (Olağanüstü Hâl Yönetimi): 1945 yılında düzenlenen yönetmelik askerî komutanlara, işgal edilmiş herhangi bir bölgeyi kapalı alan ilan etme yetkisi vermektedir, böylece söz konusu bölgeye giriş çıkışlar engellenmektedir. Bu yönetmelik Filistin köylerinin

tamamen yok edilmesine imkân vermiştir. 1948’de savaş sebebiyle mülklerinden ayrılan ve başka bir bölgeye yerleşen Filistinlilerin yerleştikleri bölgeleri terk etmeleri bu yönetmelikle yasaklanmıştır. Bu süreçte Filistinlilerin köyleri yok edilmiş ve mülklerine el konulmuştur. Sıkıyönetim bitene kadar köylerine dönmelerine izin verilmeyen Filistinlilerin sıkıyönetim bittikten sonra dönecekleri bir köyleri ya kalmamış ya da geride kalan mülklerine Yahudiler yerleştirilmiştir.

Gaip Kişilerin Mülkiyeti Yasası: 1950 yılında yürürlüğe giren bu yasa ile yerlerinden edilmiş Filistinlilerin mülklerine el konulmuş ve evlerine dönmeleri engellenmiştir. Bu yasa doğrultusunda Kasım 1947 ile Mayıs 1948 tarihleri arasında Filistin’in İsrail sınırları dışında olan -henüz İsrail devleti ilan edilmemişken- ve İsrail sınırları içinde mülkiyeti bulunan kişiler gaip kişiler olarak belirlenmiştir. Hâlâ ülkede olmalarına rağmen yerlerinden edilmiş Filistinlilerin sahip olduğu her şey “Gaip Kişilerin Mülkleri Kayyımı” yetkisine bırakılmıştır. Kayyıma bu mülkleri idare etme, koruma ve isterse üzerinde ikamet edenleri uzaklaştırma hakkı verilmiştir. Gaip kişi varlığını ispatlayamadığında kayyım bu mülklerin sahibi hâline gelmiştir. Gaip Kişilerin Mülkiyeti Yasası 1950 ile 1956 yılları arasında birçok kez değişikliğe uğramıştır. Bu değişikliklerin amacı, kayyımın yetkilerini genişletmek ve Filistinlilerin mülklerinin ve topraklarının devlete ve İsrail vatandaşı Yahudilere satılmasını kolaylaştırmaktır. Bu yasa ile İsrail içindeki ve dışındaki Filistinli mültecilerin mülklerini geri alması tamamen engellenmiştir.

Arazi Edinimi Yasası: Bugün İsrail’deki arazinin yaklaşık %93’ü devlete ve Yahudi Ulusal Fonu’na aittir. Arap nüfus ise toprakların yalnızca %3-3,5’ine sahiptir. Arazi Edinimi Yasası aracılığıyla Arap nüfusa ait 1,2 ila 1,3 milyon dönüm arazi kamulaştırılmıştır. Buralar kesin alanı kamulaştırma kararlarında yer almayan yaklaşık 68 köye ek olarak, toplam 349 belde ve köyden el konulan arazilerdir.

Yahudi Ulusal Fonu Yasası: Yahudi Ulusal Fonu 1901’de, yalnızca Yahudi halkının yararına arazi satın almak amacıyla fon toplamak için kurulmuş Siyonist bir örgüttür. 1953 yılında yürürlüğe giren yasa ile Yahudi Ulusal Fonu’na resmî yetkiler verilmiş ve arazi satın alırken vergi indirimi de dâhil olmak üzere finansal avantajlar sağlanmıştır.

Temel Yasa -İsrail Toprakları: 1960 yılında çıkarılan yasa “İsrail’in toprakların sahibi olduğunu” ve “bu toprakların satış ve benzeri yollarla devredilemeyeceğini” düzenlemektedir. Toprakların sadece devlet, Yahudi Ulusal Fonu ve Kalkınma Otoritesi arasında devredilebileceğini kaydetmektedir. Ulusal İmar Planlama ve İnşaat Yasası - Su, Elektrik ve Telefon Hizmetlerinin Sınırlandırılması: Yasanın 157A maddesi, bir bina yerel otorite

tarafından verilen inşaat iznine sahip değilse ulusal hizmet şirketlerinin binaya elektrik, su ve telefon gibi hizmetleri bağlamasını yasaklamaktadır. Bu madde görünüşte tarafsız olmasına rağmen uygulamada neredeyse sadece Necef'teki İsrail tarafından tanınmayan Arap bedevi köylerinde yaşayanları hedef almaktadır ve onları yerinden etmeye yöneliktir.

Arazi (Kamu Amaçlı Edinme) Yasası - 10 No.lu Değişiklik: Maliye Bakanlığı'nın kamusal amaçlar adına toprağa el koymasını sağlamak için düzenlenmiştir. Devlet bu yasayı diğer arazi edinimi yasaları ile birlikte kapsamlı bir şekilde kullanmıştır. 2011 yılında yapılan 10 no.lu değişiklikle Maliye Bakanı'nın yasalara göre kasabaların kurulmasını ve geliştirilmesini içeren ve bakanın yeni amaçlar beyan etmesine izin veren "kamu amaçları" için toprağa el koyma yetkisi genişletilmiştir. Yasa, İsrail vatandaşı Filistinlilerin el konulan arazilerini geri almak için dava açmalarını önleyecek şekilde tasarlanmıştır.

Necef'in Yasa Dışı Yerleşimleri - Necef Kalkınma İdaresi Yasası: Yasa dışı Yahudi yerleşimleri devletin bölgedeki arazileri Yahudileştirmek için kullandığı bir araçtır. Necef'te kurulan bu yerleşimler, araziye yerli Arap bedevi halktan "kurtarma" planının bir parçasıdır. Bölgede 81.000 dönümden fazla arazi üzerinde, genellikle izinsiz veya imar planlama yasalarına aykırı olarak kurulmuş 60 bireysel Yahudi yerleşimi vardır. 2010'da kabul edilen 4 no.lu değişiklik, Necef'teki bütün yasa dışı yerleşimlerin tanınması için yasal araçlar sağlamaktadır. Değişiklik, Necef'teki İsrail tarafından tanınmayan Arap bedevi köylerinin statüsünü etkilemekte ve yaklaşık 90.000-100.000 kişinin en temel hizmetleri almasına engel olmaktadır.

Sonuç

İsrail vatandaşı Filistinliler, 1948 yılında ilan edilen İsrail devleti sınırları içerisinde kalan ve orada yaşamaya devam eden İsrail kimliğine sahip Filistinlilerdir. Ne var ki bu kişiler İsrail vatandaşlığına kabul edildikleri ilk günden itibaren İsrail tarafından birçok hukuksuzluğa maruz kalmışlardır. Bu çalışmada İsrail'de azınlık olan Filistinli İsrail vatandaşlarının tanıtılması ve sosyal ve siyasal bağlamda yaşadıkları insan hakkı ihlallerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma kapsamında İsrail'deki Arap azınlık hakları hukuk merkezlerinin düzenlediği anketler, araştırmalar ve yüksek mahkeme kararları incelenmiş, İsrail vatandaşı Filistinlilerin siyasi ve sosyal tarihi gözden geçirilmiş ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ile belirlenmiş temel haklar dikkate alınarak İsrail'de yürürlüğe giren bazı yasalar ve bunların Filistinlilere uygulanma şekilleri aktarılmıştır. İsrail devletinin ilan edilmesinin ardından ülke içerisinde birçok kez sürgüne ve katliama maruz kalan Filistinlilerin İsrail vatandaşı kimliği elde etmelerinden itibaren günümüze kadar İsrail yasalarından büyük ölçüde faydalanamadığı, Gaip Kişilerin

Mülkleri Yasası ve yerleşimci yasaları sebebiyle mekânsal ve sosyal olarak tehcir edildikleri ortaya konmuştur. Bütün bu verilerden İsrail parlamentosu Knesset tarafından kabul edilen İsrail Ulus Devlet Yasası ve daha birçok yasanın Filistinlileri ikinci sınıf vatandaş konumuna ittiği ve İsrail'in demokratik bir devlet değil etnokrasi olmayı tercih ettiği anlaşılmaktadır. Bu uygulamalar ayrıca, uluslararası hukuk bağlamında da suç teşkil etmektedir.

Sonuç olarak İsrail yasalarının Filistinlilerin başta etnik ve millî kimlikleri olmak üzere sivil ve siyasi haklarını, ekonomik, sosyal ve kültürel haklarını, arazi ve imar planlama haklarını gasp ettiği, ayrıca ülkede var olan güvenlik ve ceza hukukunun Filistinlileri görmezden geldiği ve uluslararası hukuku tanımadığı örnekleriyle ortaya konmuştur.

Kaynakça

Belder, Ferit. (Temmuz 2018). “Daha Fazla Yahudi, Daha Az Demokratik: ‘İsrail-Yahudilerin Ulus Devleti’ Yasası”. <https://ordaf.org/wp-content/uploads/2018/07/dd14-israilyasa.pdf>

Çinkara, Gökhan. (19.03.2021). “Kimlik ve pragmatizm arasında İsrailli seçmenin yükselişi ve yeni yönelişler”. *Anadolu Ajansı*, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/kimlik-ve-pragmatizm-arasinda-israilli-arap-secmenin-yuksel-isi-ve-yeni-yonelisleri/2181412> (12.08.2022).

Ersoy, Tuğçe. (2020). “İsrail’de Çatışan Kimlikler-Yahudiler ve Filistinliler”. İstanbul: Küre Yayınları.

İsrail Demokrasi Enstitüsü, <https://en.idi.org.il/articles/38540#:~:text=At%20the%20end%20of%202020,status%2C%20but%20not%20full%20citizenship> (15.08.2022).

MacDonald, Alex. (13.05.2021). “İsrail Vatandaşı Filistinliler Kimlerdir?”. (Çev. Hümeysra Kanbur), <https://kudusarastirmalari.com/israilin-filistinli-vatandaslari-kimdir/> (03.08.2022).

Pappe, Ilan. (2020). *Unutulmuş Filistinliler-İsrail’deki Filistinlilerin Tarihi*, (Çev. Tuğçe Ersoy Ceylan). İstanbul: Küre Yayınları.

Uluçay, Endam. (Aralık 2019). “İsrail Siyasal Sistemi Üzerine Bir İnceleme”. https://www.academia.edu/41478748/%C4%B0srail_Devlet_Sistemi

Adalah Ayrımcı Veritabanı. <https://www.adalah.org/en/law/index> (03.08.2022).